

Vrijeme je za sjetvu/sadnju ovog povrća na otvorenom

Kraj aprila i početak maja je vrijeme za sjetvu i sadnju značajnih povrtnarskih kultura na otvorenom (vrt, bašča, njiva). Posebno značajne povrtnarke kulture za naša područja koje se sad siju i sade su plodovito povrće iz porodice *Solanaceae* (Pomoćnice) i *Cucurbitaceae* (porodica tikava).

Ove biljke iako pripadaju različitim porodicama, imaju dosta sličnosti kako sa biološkog tako i sa agrotehničkog stajlišta.

Biološki ove biljke su izrazito toploljubive, zahtjevaju dosta svjetlosti, i jako su osjetljive na niske temperature. Ako nisu povoljni uslovi sredine, sadnju je bolje odgoditi iako je kalendarski vrijeme za sadnju.

Agrotehnički, to su kulture koje traže visok kvalitet zemljišta (strukturalna i plodna zemljišta), obilnu ishranu i obaveznu primjenu navodnjavanja. Takođe, osjetljive su na veliki broj biljnih patogena i štetočina, koje im nanose velike štete prilikom uzgoja.

Pomoćnice

Povrtnarske kulture iz porodice *Solanaceae* su paradajz, paprika i patlidžan, te krmpir koji neće biti tema ovog teksta. Ove biljke se uglavnom proizvode iz rasada. Rasad možemo sami proizvesti ili kupiti gotov rasad u poljoprivrednim radnjama ili kod proizvođača rasada. Više su u ponudi zastupljeni hibridi, mada imamo i neke sorte, a posebno su značajne naše autohtone sorte, koje imaju jako kvalitetna nutritivna svojstva.

Paradajz za ranu proizvodnju sadi se od 28. aprila do 05. maja, za srednje ranu od 15. do 20. maja i za kasnu proizvodnju od 20 do 30 maja. Razmak sadnje zavisi od tipa sorte. Visoke sorte sade se u redove na razmak 80-90 cm, a u redu 40 cm (rane sorte, manje bujnije), odnosno 50-60 cm (kasnije, bujnije sorte). Niske sorte sade se na razmak između redova 70 cm i u redu 30 cm.

Paprika se može saditi na ravnu površinu ili na gredice. Niske i manje bujne sorte mogu se saditi gušće, dok za visoke i bujnije sorte koje imaju duži period berbe, razmak sadnje je veći. Na ravnoj površini visoke i bujnije sorte se obično sade u redove na razmak 50-60 cm, a u redu 40 cm. Manje bujne sorte se sade na razmak 40-50 cm između redova i u redu 20-30 cm, a može i gušće (15-25 cm). Kad su u pitanju rokovi sadnje, za ranu proizvodnju sadnja se vrši zadnjih dana aprila i prvih dana maja, za srednje ranu od 10 do 25. maja, a za kasnu od 26. maja do 10 jula. Najpogodnija orijentacija redova je sjever-jug, obzirom da paprika zahtjeva dosta svjetlosti.

Patlidžan se obično sadi u drugoj polovini maja, na razmak sadnje između redova 70 cm, i u redu 45-50 cm.

Bitno je napomenuti da ove biljke jako dobro reaguju na primjenu stajnjaka, pa ukoliko smo u mogućnosti dobro je zemljište nadubriti stajnjakom (30-40 t/ha). Ukoliko nemamo stajnjaka, ili nemamo dovoljno stajnjaka onda ćemo primijeniti mineralna đubriva. Količina đubriva zavisi od plodnosti zemljišta, ali orijentaciono možemo navesti sljedeće količine hraniva za zemljišta srednje obezbjeđenosti: 100-140 kg azota (N), 80-100 kg fosfora (P) i 100-160 kg kalija (K). Dvije trećine NPK se daju do sjetve, a jedno prihranjivanje NPK obaviti do masovnog cvjetanja. Tokom vegetacije može se vršiti folijarno prihranjivanje (preko lista).

Takođe treba voditi računa o plodoredu, odnosno smjeni usjeva u vremenu i prostoru. Ove biljke ne treba saditi zajedno niti jednu iza druge, jer imaju iste uzročnike bolesti i štetočina. Generalno najbolje predkulture za ove biljne vrste su trave i jednogodišnje i višegodišnje leguminoze. Od povrtnarskih kultura dobre predkulture su: za paradajz gršak, crni luk, kupus i mrkva, za patlidžan tikvenjače i mahunarke. Nasad ovih biljaka zahtjeva adekvatnu njegu, a ona uključuje redovno zalijevanje, uništavanje korova, zaštitu od bolesti i štetočina, međuredno okopavanje. Osim opštih mjera svaka kultura zahtjeva svoje specifične mjere njege, npr. kod paradajza kolčenje, zakidanje zaperaka, nekada je neophodno i prekidanje vrha stabljike u određenoj fazi rasta s ciljem dobijanja većih i kvalitetnijih plodova.

Tikvenjače

Najznačajnije povrtlarske vrste iz porodice *Cucurbitaceae* su: krastavac, dinja, lubenica i tikve.

Lubenica i dinja su jednogodišnje biljke, koje se uzgajaju zbog zrelih, slatkih ukusnih plodova, prijatne arome i osvježavajućeg okusa. Mogu se proizvoditi direktnom sjetvom sjemena ili putem rasada. Za ranu proizvodnju obično se koristi rasad, a za kasnu direktna sjetva sjemena. Češće su u upotrebi hibridi lubenice i dinje. Neki od hibrida lubenice koji se kod nas najčešće koriste su Fantasy, Constellation, Top gun, Farao, Romaza i dr., a od sorata Kraljica slasti.

Razmak sjetve/sadnje lubenice je 1,5 do 2 m između redova, a u redu 40-60 cm. Kod dinje se sjetva/sadnja obavlja na razmak redova 1,5 m, a u redu 40 cm. Sjetva se može obaviti i u kućice. One se kopaju do dubine 25-30 cm i u njih se stavlja dobro zgorio stajnjak i pomješa sa zemljom. Sjetva se obavlja na dubinu 4-5 cm. Ako se sadi rasad, sadnja se obavlja tako da kocka supstrata u kojoj je proizveden rasad bude u zemlji prekrivena 2-3 cm, a ne da vrh kocke viri iznad zemlje. Na ovaj način se izbjegava isušivanje.

Vrijeme sadnje dinje i lubenice u našim proizvodnim uslovima je u prvoj dekadi maja. Obzirom da su ove biljke veoma osjetljive na niske temperature i na nedostatak svjetlosti sa sadnjom na otvorenom ne treba žuriti ako nisu povoljni uslovi. I dinja i lubenice dobro reaguju na đubrenje stajnjakom, pa je preporučljiva njegoa primjena. Uz stajnjak, ili ako nema stajnjaka potrebno je primjeniti mineralna đubriva. Ove biljke veliki su potrošači hraniva.

Osim uobičajnih mjera njege nasada, kao što su navodnjavanje, uništavanje korova, zaštita od bolesti i šetočina, međuredno okopavanje, primjenjuju se i neke specifične mjere njege kao što je regulisanje rasta stabla (piniciranje). Primjenjuje se kod nekih sorti, tako što se glavna stabljika zakida nakon formiranja dva para listova, radi regulisanja broja plodova, krupnoće i ranostasnosti.

Takođe, i kod proizvodnje ovih biljaka treba poštovati plodored. Ne preporučuje se sadnja ovih biljaka jedne uz druge, kao niti jedna iza druge u narednoj vegetaciji. Najbolje predkulture za ove biljke su višegodišnje trave i djeteline.

Tekst pripremila: doc.dr. Alma Rahimić

